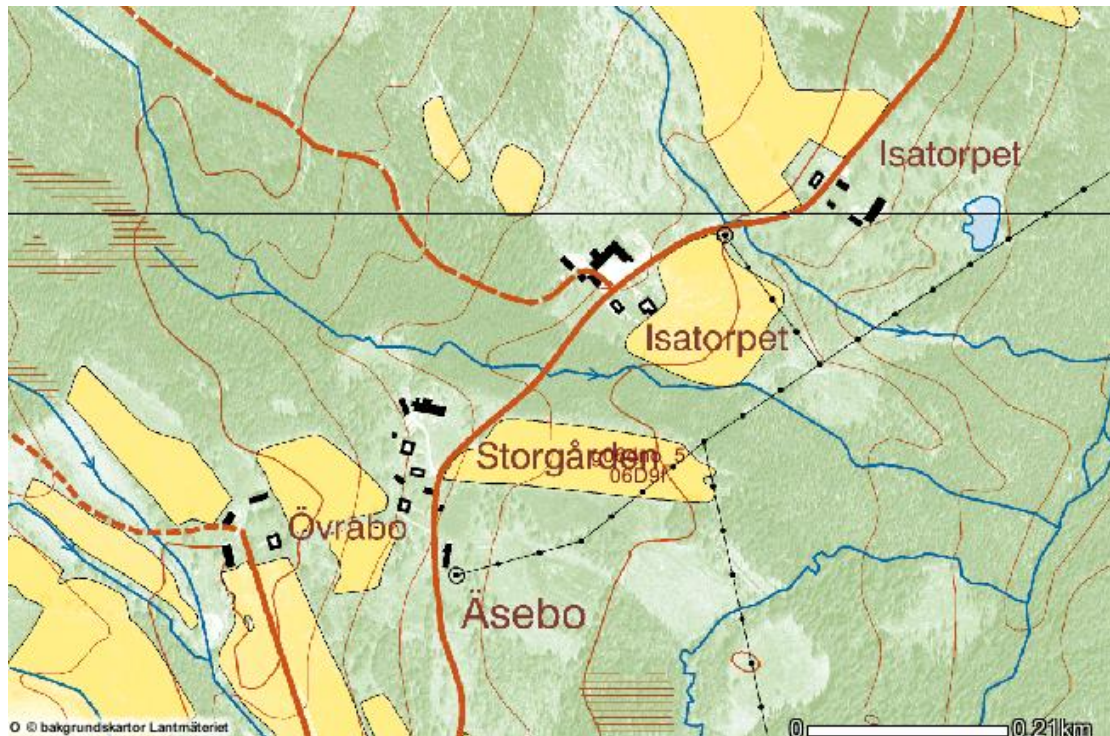

ABRAHAM SVENSSON

Rusthållare i Isatorpet vid Äsebo i Mulseryd. Levde ~1720-1770. Son

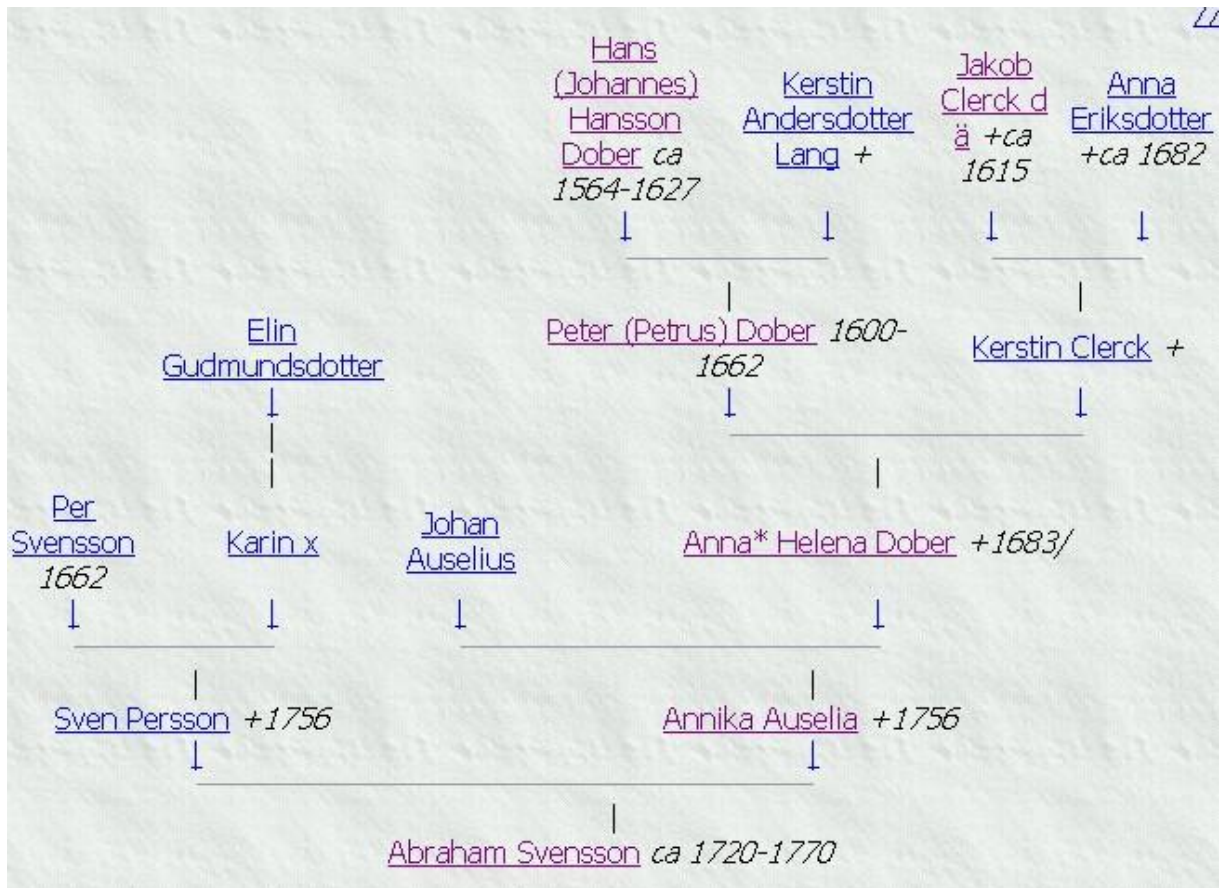
till rusthållaren och kronofogden Sven Persson och Annika Auselia.

Sondotters dotterson till Hans Dober och

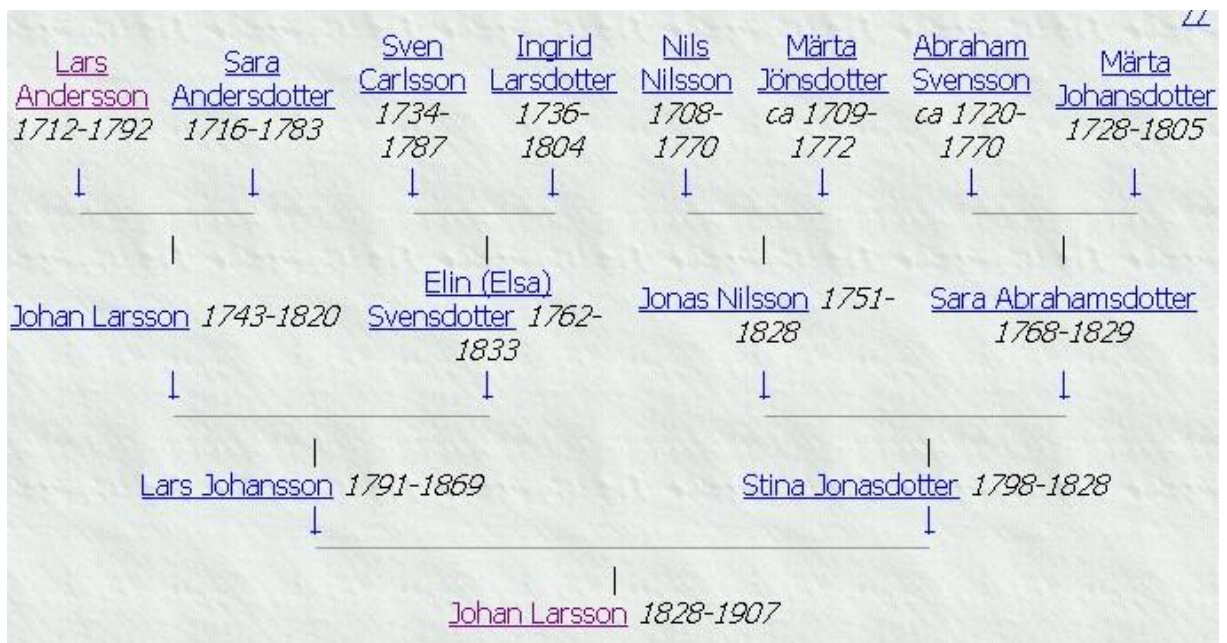
Mormors farmors morfar till Ingegärd Stomby.

Abraham Svensson dog den 27 april 1770, sannolikt mördad i ett bakhåll. Om detta har Bengt Fredriksson berättat i "Det skall ett skott i skogen ...". En utpekad och stakt misstänkte gärningsman svor sig fri vid tinget.

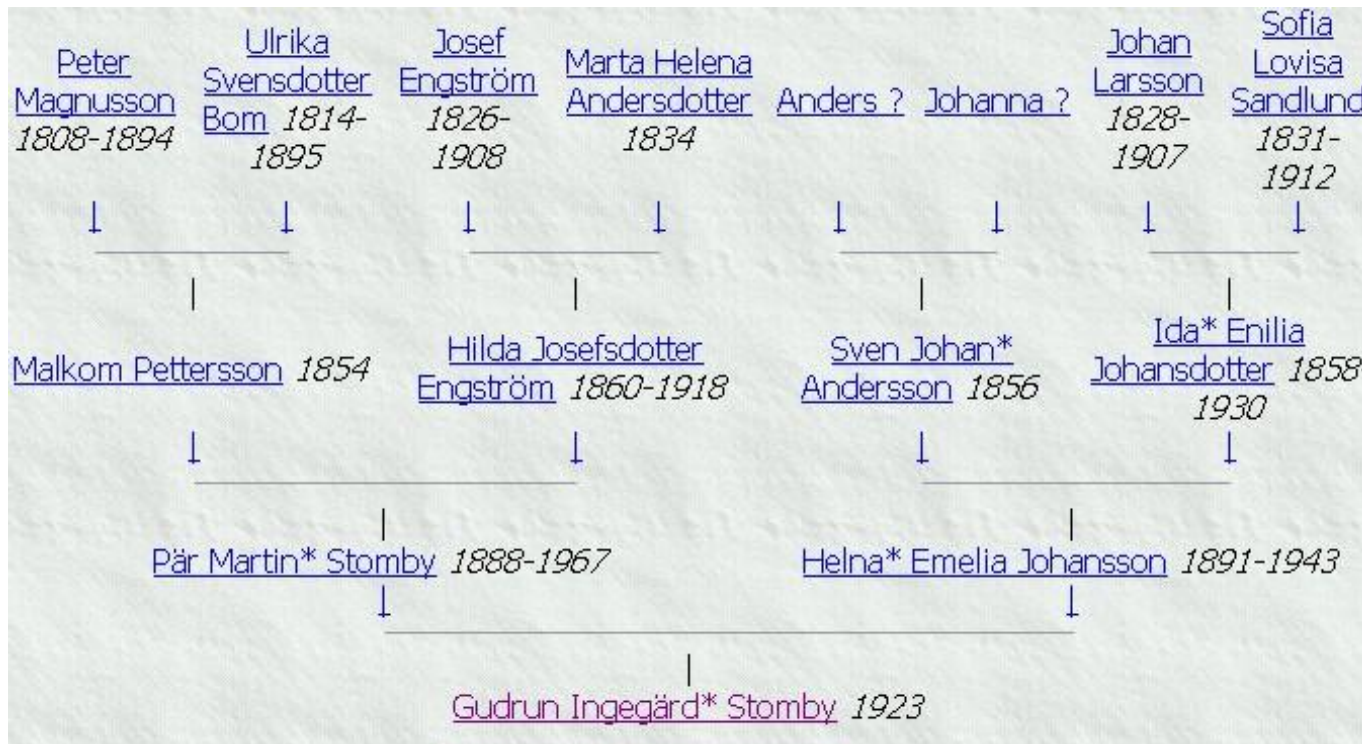
Från Hans Dober till Abraham Svensson:

Från Abraham Svensson till Johan Larsson:

Från Johan Larsson till Ingegerd Stomby-Tonnquist

Bengt Fredricsson
(ms till tidskriftsartikel)

Abraham Svensson

Det small ett skott i skogen¹

Lars Persson var den ene av två åboar i Elsabo i Mulseryd. Han var född där 1727. Han hade varit i kvarnen på natten och malt säd och sedan på morgonen hade han gått ut i skogen med bössa för att söka tjäder. Det var fredagen den 27 april 1770. Vid soluppgången hade han varit rätt väster om Norra Krokshults gårde och då hörde han norrut från Krokshult ett skott och strax därefter ett rop.

Håkan Håkansson var 1770 tämligen nyinflyttad i torpet Hultet under Mulseryd. Torsdagen den 26 april

detta år hade han träffat rusthållaren Abraham Svensson i Istorpet uppe i skogen, där de båda varit för att höra efter tjäder. Abraham hade följt med honom hem till torpet och där hade de kommit överens om att gå upp i skogen i gryningen påföljande morgon för att se efter tjäderlek och försöka skjuta fågel. Håkan skulle gå på den östra och Abraham på den västra sidan av Skattemåsen så att de inte skulle skrämma fågeln. Men Håkan, som hade försovit sig, hann inte mer än en liten bit hemifrån, då han hörde ett mycket starkt skott väster om Måsen och i detsamma som skottet smällt ett ömkligt skri, "oj" eller "vi". Men Håkan gick nu hem, för det var nu för sent att den morgonen söka efter fågel. Strax därefter, när han var på väg från torpet för att utföra något dagsverke,

¹ Manuskript, utarbetat av Bengt Fredricsson för ev. publicering

mötte han sin bror, Thor i Krokshult, som då var på väg till Mulseryds såg. Thor hade då ingen bössa med sig.

Abraham Svensson hade för avsikt att, sedan han sökt efter tjäder, lämna 10-12 daler till sin systerdotter Stina i Mulseryd, som hon sedan skulle ta med sig till hans bror, inspektören Auselius i Tokarp, som då vistades i Jönköping. Det skulle vara ersättning för någon säd enligt vad ett vittne sedan berättade. Han hade därför sagt till sin hustru att hon inte skulle vänta sig honom hem förrän vid middagstiden.

Men Abraham kom inte hem den dagen och inte heller dagen efter och då blev hans hustru orolig och budade grannar att söka efter honom. Det var Gunne Svensson och Bengt Jönsson i Åsebo, Lars Persson i Elsabo och Nils Hansson i Wägabo och de gav sig av till den skog i Norra Krokshults marker, där Abraham skulle träffat Håkan på Hultet, efter vad han sagt till sin hustru. Man fann honom där vid Skallermåsen liggande död på ryggen med vänstra handen över bröstet. Några alnar från Abraham låg hans laddade bössa på en tuva. Abraham hade stoppat sin pipa alldeles innan, för han hade tobakspungen sammanvriden i högra handen. Man sökte efter de pengar han skulle haft med sig, men förgäves. Innan man bar hem Abraham granskade man omgivningen för att utröna varifrån skottet kommit och man fann då fotspår i en snöfläck, tolv till fjorton alnar vid och ungefär tjugo alnar från den plats där Abraham låg. Spåren var efter en man, som sprungit med stora språng österut. Han hade haft små skor med "trinne" klackar. Vittnet Anders Svensson noterade att alldeles intill var några träd och täta buskar som kan ha skytt mellan skytten och Abraham. Så

hittade man sex hagel i en liten björk mellan dessa spår i snön och platsen där Abraham låg samt ett i en gran bortom Abraham. Dessa hagel togs till vara, de var fyrkantiga, liksom huggna med kniv av ett stycke bly. Skottet hade träffat Abraham i högra sidan och högra armen och sedan de öppnat hans rock fann man på skinnlivstycket många hål efter hagel samt ett större, som efter en ordinär kula.

Både Abrahams änka och de som varit ute och sökt efter Abraham ansåg Håkan Håkansson skäligen misstänkt för denna ogärning. Men när Håkan fick veta vad som hänt och blev tillfrågad om han enligt överenskommelsen följt med Abraham upp i skogen, hade han nekat "och med uplyfta ögon, sammanknäpte händer och nedböjda knän tackat Gud, at han then morgonen icke gådt ut, utan försowit sig samt således tå eij varit Abraham till mötes efter thet gorde aftalet". Länsmannen Daniel Bogren, frågade senare Håkan varför han inte gått dit varifrån skottet hörts, men fick till svar att han inte vågat göra det, för han ville inte bli misstänkt, ifall något ont skulle ha hänt. Bogren tittade också på Håkans skor och de tycktes kunna svara mot de spår som man hade sett i snön, men eftersom det regnat hade spåren förstörts och någon riktig jämförelse var inte möjlig. Länsman ansåg sig ha goda skäl att gripa Håkan och hålla honom fängslad till dess rannsaking kunde ske.

Den fjärde maj detta år rannsakades Håkan inför tinget.² Han förmantes "på det bevekligaste" att uppriktigt bekänna, men han nekade högeligen. Han hade inte sett

² Mo härad 4/5 1770, § 40.

Abraham den morgonen och än mindre skjutit honom. Man frågade honom, om han på fredagsmorgonen, då han gått upp till skogen, haft samma skor som nu, vilket han bejakade. Man granskade skorna och fann dem nog små i anseende till hans längd. De var halvsulade och överallt fullsatta med "skopinnar". Men Håkan påpekade också att han inte var ensam om att ha sådana skor som man sett avtryck av. När rätten frågade honom varför han först hade nekat till att ha varit ut i skogen, svarade han att han, eftersom han inte hade rättighet att skjuta fågel, inte velat tillstå detta. Håkan tillfrågades om han sett någon annan med bössa i skogen, men det hade han inte. Man frågade också om det förekom någon ovänskap mellan Håkan och Abraham, men nämnden och närvarande allmoge intygade att de aldrig hört talas om något sådant.

Vittnet Gunne Svensson tillfrågades om han visste om Abraham hade varit osams med Håkan på Hultet eller med någon annan, men det enda han visste var att Abraham och hans systerson Håkan Andersson i Istorpet för ungefär elva år sedan hade varit i slagsmål med varandra, varvid Abraham slagit Håkan så att näsan blödde, efter vad vittnet Lars Persson tillade, men han hade därefter inte hört talas om någon missämja dem emellan. Så tillägger han att Abraham nog varit en oregerlig man, när han tagit brännvin till överflöd.

Vittnet Bengt Jönsson i Äsebo hade varit i Istorpet hos Abraham föregående vecka och då hört honom, i hans systerson Håkan Anderssons närvaro, berätta att han stämt möte med Håkan på Hultet fredag morgon vid Skallermåsen och då sagt att någon av oss skall nog få

träffa tjädern. Sedan på lördagen hade Abrahams hustru kommit till Bengt och bett honom gå till Mulseryd och efterhöra vid Sågen om Abraham varit där. Men han hade inte synts till där, varken på fredagen eller lördagen. Så då gick han åt torpet Hultet för att fråga efter honom där, och under vägen hade han ropat i skogen. Då fick han svar från västra kanten av Skallermåsen, där de som hittat Abrahams kropp befunno sig. Han hade sett avtrycken i snön men blidvädret hade gjort att det inte gick att urskilja tecken efter halvsulning och skopinnar. Bengt tillfrågades även han, om han hört talas om någon osämja mellan Abraham och hans systerson Håkan på Istorpet, men något sådant visste han inte om.

Anders Larsson i Äsebo hade i fem års tid bott i Äshult nära Istorpet. Han bekräftade vad de andra vittnena berättat och tillade att när han sistlidne fredagsmorgonen gått över en lycka vid Istorpet hade han sett att två karlar förut gått över lyckan och att han där igenkände Abrahams spår, eftersom han hade långa fötter och skor. Men strax utanför lyckan hade han sett av spåren i en hage att Abraham där varit ensam. Håkan Andersson i Istorp hade själv berättat för honom att han en bit följt med Abraham men strax skilts från honom. Anders berättade vidare att han hört talas om att Abraham en gång varit i träta med sin systerson Jan i Äsabo.

Sedan framkom att Håkan förleden vinter vid Sågviks kvarn sagt att om Istorparna gick över åsen på södra sidan, så skulle han gå på deras skog igen.

Kronolänsman Bogren framvisade nu två bössor, som han låtit hämta från Håkan Håkanssons torp Hultet. Den ena var oladdad och syntes inte ha varit brukad på länge, medan den andra tydligen hade varit använd nyligen, vilket syntes såväl på krutpungen som på svärtan man fick, när man förde ner lillfingret i pipan. Vidare fann man i Håkans hagelpung dels större, formstöpta hagel, dels med kniv huggna blyhagel. Och Håkans bössa var laddad med hagel som var mycket lika dem i hagelpungen. Nu framtoogs och granskades ett litet hagel som blivit funnet i halsgropen på Abraham och ett större hugget hagel som uttagits ur den döda kroppen och dessa hagel var mycket lika dem som fanns i Håkans hagelpung och bössa. Men Håkan nekade till att han haft annat än små hagel, som han köpt i Jönköping.

Håkan förmanades åter allvarsamt att uppriktigt bekänna sitt brott, men liksom tidigare påstod han med hopknäppta händer och böjda knän sig vara alldeles oskyldig. Målet uppsköts då till nästa ting och intill dess skulle Håkan hållas under bevakning i fängelse på Jönköpings slott.

Vid hösttinget drygt fyra månader senare togs målet åter upp.³ Håkan hade blivit utsänd till tingsplatsen från slottsarresten i Jönköping. Abrahams änka Märta Johansdotter hördes först och sade att hon inte

³ Mo härad 20/9 1770, § 20.

⁴ Sigrid hade troligen en äldre bror i Svinhult, som begrovs 2/2 1734 i Angerdshestra efter att han vältat på sig en kolryss och olyckeligen förkvävts, 14 år gammal. Gabriel är i MTL 1720 upptagen i Svinhult, Angerdshestra. Gabriel hade 1723 instämts till tinget av klockaren Jöns Jönsson i Mulseryd för intrång på skattehemmanet Lycknas ägor (Mo hd 24/5 1723, § 12).

förstått att hennes man och Håkan Håkansson någonsin varit oense och att hon därför inte kunde särskilt misstänka Håkan för brottet. Hon kunde inte heller misstänka någon annan av alla dem som bruka bära bössa i orten för denna "gruvliga gärning å hennes man" och hon hade inte vetat, om hennes man den tiden varit ovän med någon.

Stadsfältskären Johan Wohnke i Jönköping hade besiktigat Abrahams döda kropp och protokollet upplästes:

"... 1.o Åtskillige hagel sågs på högra armen som gådt igenom och stadnat i huden å armsidan. 2.o Likaledes igenom hela högra sidan var kringspridda hagel ingångne, som stadnat en dehl i Ryggbastet, och 3.o Ett hål på samma sidan, en fullkomel. handbredd nedanför armgropen, hwarutinnan syntes som flere hagel tillsammans ingådt, äfwen fants endast ett hagel uti huden på bröstet. 4.o Hwarefter wid öppningen fants i underlifwet en hop utådrad blödn. och mitt för nemde hål war lefwern sargad och igenom bårrad så at lefvern med des förnämsta kärill theraf blifwit skadad. 5.o Tarmkäkset och mesenterium och thes kärill, samt tarmarne här och där med flere inre partier skadade. I anseende till hwilka förenämde befundne omständigheter warit och anses detta för så absolute dödellige at ingen räddning på något sätt, ske kunnat, som här med betygas så sant mig Gud hielpe til lif och Siäl. Jönköping den 2. Maj 1770."

Håkan Håkansson förmantes nu "alfwarligen och bewekel. at hafwa Gud för ögon och icke längre söka

fördölja sitt brott i fall han wet sig wara saker till Abrahams död, utan det samma så upriktigt bekänna". Men han betydade, liksom tidigare, sig vara alldeles oskyldig.

När så alla vittnesberättelserna åter hade upplästs, yttrade sig Abrahams änka, Märta Johansdotter, att ett löst rykte skall ha uppkommit, att Håkan Andersson i Istorpet, som är Abrahams systerson, samt Jan Persson i Äsebo Lillgård, som har Abrahams systerdotter Anna till hustru skulle ha lovat Bengt Jönsson en tunna havre för att han skulle ihjälskjuta Abraham. Men hon kunde inte namnge dem som nämnt detta för henne, eftersom det skett mellan fyra ögon av flera personer, vilka senare förnekat detta rykte. Och Bengt Jönsson förnekade givetvis detta.

Anders Håkansson, Abrahams svåger, hördes nu och berättade att en måndagsmorgon, dagen efter det Abraham var begravnen, höll han på att ta ned en gärdesgård, varvid sergeanten Adolf Prytz kommit från skogen och frågat hur Abrahams änka hade det och sedan bland annat sagt att Bengt i Äsebo skulle ha gjort det och att Abraham själv skulle ha laddat bössan åt Bengt för att därmed skjuta Abrahams systerson Håkan Andersson i Istorpet, men att Bengt av misshugg skulle ha kommit att skjuta Abraham i stället.

Sergeanten Prytz kallades nu att vittna men kunde eller ville inte bekräfta det han skulle sagt till Anders Håkansson. Man fick sedan veta att ganska mycket folk brukar löpa i skogen där Abraham blivit skjuten, både från Mulseryds socken som från angränsande Kinds härad, liksom att det är brukligt här i orten

att skytten blandar huggna hagel med andra.

Avslutningsvis återfördes Håkan Håkansson till slottsarresten i Jönköping i väntan på Göta Hovrätts prövning. Den 9. november detta år kom så hovrättens utslag:

"... dock som Håkan Håkansson enständigt förnekat sig hafwa thenna ogjärning föröfwat, och han hwarken wid thet d. 6 i thenna månad inför Kongl. Hofrätten anställte förhör, eller gjenom wederbörande Prästerskap, som i Fängelset honom gjorde föreställningar, til någon bekjännelse kunnat förmå; altså pröfwar Kongl. HofRätten rättwist ... at fastställa ... at ... thetta emot Håkan Håkansson angifne mål at hafwa Rusthållaren Abraham Swensson till döds skutit ... til framtiden warder lemnat, då thet kan uppenbart warda."

Så Håkan fick vända hem som en fri man och det är ännu skrivet i stjärnorna vem som sköt ihjäl Abraham.

Bouppteckningen efter Abraham upptar hälften i skatterusthållet vid Smålands Kavalleriregemente av Jönköpings kompani, no 120, Äsebo ett helt, deraf hälften av Istorpet $\frac{1}{4}$, deraf $\frac{1}{8}$, deruti änkan ingen giftorätt äger, emedan mannen därav var ägare innan han ingick äktenskap ... Behållningen var 174.30 daler smt (enl. protokoll vid tinget var behållningen 1074.30 daler!).

Abraham efterlämnade barnen Annika född 1762 och död i barnsäng 1790, Stina (1764 - 1855), Sara (1768 - 1829), och Brita, född 1770, utöver änkan Märta Johansdotter,

som var född i Bondstorp 1729. Hon gifte sig nyårsdagen 1773 med mästernsmeden Lars Strengberg från Jönköping. Han var född 1746 och dog 1813 i Istorpet, Märta dog 16 maj 1805. De fick inga gemensamma barn.

Den för dådet misstänkte Håkan Håkansson var född i Fåglaht, Mulseryd, han döptes 3/3 1731. Modern hette Birgitta. Håkan hade gift sig i Mulseryd 2/7 1756 med Sigrid Gabrielsdotter⁴, som då uppges ha varit 24 år gammal. De fick sitt första barn, Håkan, i Södra Krokshult 10/5 1758. Sedan kom Margareta 1761, som dog redan 1763. Sara föddes 1763, Ingrid, 1765, Brita 1766, Anders 1768 och Brita 1770. Dessa sex barn föddes i torpet Sågviken i Mulseryd, den första Brita dog i koppor knappt tre år gammal, Anders och Brita nummer två dog i rödsot 1773. Vid den tiden hade familjen flyttat till Hultet, där sonen Gabriel föddes 1775 och Elisabet 1780. Sigrid dog i hetsig feber 19/4 1787 i Granhestratorp, dit de sedan flyttat, och Håkan gifte om sig 26/10 1788 med Brita Persdotter, som var nära tjugo år yngre, och de fick dottern Brita 1791. Någon tid därefter flyttade familjen till Lilla Hultet, där Håkan dog den 27/6 1820, 89 år gammal och blind. Änkan Britta fick sedan flytta till fattigstugan, där hon dog 19/4 1828.

Vem var nu Abraham Svensson?

⁴ Sigrid hade troligen en äldre bror i Svinhult, som begrovs 2/2 1734 i Angerdshestra efter att han vältat på sig en kolryss och olyckeligen förkvävt, 14 år gammal. Gabriel är i MTL 1720 upptagen i Svinhult, Angerdshestra. Gabriel hade 1723 instämts till tinget av klockaren Jöns Jönsson i Mulseryd för intrång på skattehemmanet Lycknas ägor (Mo hd 24/5 1723, § 12).

Abraham föddes omkring 1720 av kronofogden och rusthållaren Sven Persson i Istorpet⁵ och hans hustru Annika Auselia. Hans farfar var länsmannen Per Svensson och hans morfar handlingssskrivaren Johan Auselius vid Göta Hovrätt i Jönköping. Abraham hade tre kända syskon, däribland Christina (c:a 1700 – 1748), som gifte sig 1725 med pistolsmeden mästern Anders Håkansson Wetterström (c:a 1699 – 1780). Denne Anders kan vara identisk med gesällen Anders hos bajonettsmeden Sven i Istorpet. Och Sven Persson kanske också var bajonettsmed.

Utöver vad som redovisades vid tingsrätten 1770 figurerar Abraham vid några andra tillfällen i häradsrättens domsprotokoll. Vid sommaringet 1747 fick han skatta 2 daler silvermynt för att han tre veckor tidigare skjutit en varg "utom skallgång" (Mo hd § 6). Och vid hösttinget 1749 fick han svara för att han fyra gånger under 3 års tid försummat infinna sig till kronoskjutsningen (Mo hd § 30). År 1754 fick Abraham plikta fem daler för att han varit drucken vid rätten (Mo hd 3/5 1754, § 45). Så instämde Abraham till sommaringet 1760 Arvid Svensson i Björstorp för att denne med hugg och slag överfallit honom (Mo hd 3/5 1760, § 15).

Abraham beviljades 29/1 1756 (Mo hd, § 38) faste på 1/8 Åsebo såväl som på andelar i Istorpet efter uppvisade salubrev, dels av den 13 maj 1736 "igenom hvilket Enkan gudfruchtiga Maria Danjelsdotter i anledning af sin afledne man Peter

⁵ Enl. MTL för Istorpet i Mulseryd år 1720 fanns där bajonettsmeden Sven och hans hustru samt gesällen Anders.

Swenssons⁶ gifne Testamente under d. 26 Julii 1737 försåldt til sin swåger bem.te Abraham Swensson 1/4del uti skatterusthållet Åsebo med mundering och augmentsränta samt hwad mera som thertil lyder, såwål som thess ägande andel uti Istorpet för öfwerenskomme köpeskiling femtio daler smt ..." Den 23 Februari 1744 hade Abraham Swenssons broder Johan Auselius, som var frälsebefallningsman och inspektör på Tolarp, likaledes sålt till Abraham sin 1/4ding uti skatt rusthållet Åsebo med mundering samt augmentsränta, jämte sin andel i Istorpet, vilket tilsammans gör 5/16 för en överenskommen och kvitterad köpesumma av 100 rdr smt.

Abraham bodde 1770 med sin hustru på ett åttondels mantal Istorpet, hade inga pigor eller drängar. Den andra åttingen stod systersonen Håkan Andersson för. Inte heller han hade några pigor eller drängar. Håkan hade gift sig 1766 och hade nu tre små döttrar. Mulseryd var en ganska liten socken, upptog då endast 213 mantalsskrivna personer.

Hur kunde nu något sådant hända?

Att det i nästan alla tider varit vanligt med konflikter och skvaller i bondbyarna är väl känt. Det kunde vara tvister om gränserna mellan ägor eller hustomter, om rätten till jakt och fiske liksom att man ofta tog sig genvägar över grannens åkrar och hagar och därmed skadade grödan. Och samarbetet om underhållet av vägar och broar fungerade inte alltid. Så var det frågor om skjutsning av fint folk och

transport av fängslade till och från tinget m.m. Och över det hela styrde och ställde myndighetspersoner på skilda nivåer. Och naturligtvis räknades godsägare och rusthållare till dem. Avunden kunde säkert vara nog så utspridd liksom känslan att man blev otillbörligt utnyttjad. Så när rusthållaren Abraham Svensson kom överens med torparen Håkan Håkansson att gå upp på skogen, var det nog snarare en befallning än ett förslag att i all vänskaplighet gå ut och tillsammans njuta av vårens olika dofter och ljud och på köpet kanske få med sig en tjäder hem att dela på till middagen.

Dessutom var kanske Abrahams ställning i bysamhället lite extra speciell genom att hans fader hade varit kronofogde, farfadern länsman och modern var dotter till en tjänsteman i Göta Hovrätt. Dessutom hade han en syster som var gift med pistolsmeden mästare Anders Håkansson Wetterström (c:a 1699-1780) och den familjen bodde också på Istorpet. Och äldste brodern Johan Auselius kan även han ha bidragit till avundsjuka i bygden.

⁶ Gästgivare i Hullaryd, Lommaryd sn. Född omkring 1703, död 5/9 1737.